

Szczepan W. Ślaga

"Prawa przyrody: studium metodologiczne", S. Mazierski, Lublin 1993 : [recenzja]

Studia Philosophiae Christianae 30/1, 169-170

1994

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

też egzystują obok siebie dwie: logika matematyczna i logika filozoficzna? Odpowiedź autorów jest jednoznaczna. Z takim podziałem logiki nie można się zgodzić. Nie zgadzają się też z poglądem, że logika współczesna nie nadaje się do rozwiązywania problemów filozoficznych. Nie można sobie wyobrazić, że zostanie zbudowana jakaś logika filozoficzna, która w sposób ostateczny będzie zdolna dać odpowiedź na wszystkie pytania filozoficzne. Rola logiki pozostaje niezmienna: jak w starożytności tak i dzisiaj jest ona pożądanym narzędziem badań w wielu dyscyplinach naukowych.

Prezentowana historia logiki jest godna polecenia szerokiemu kręgowi czytelników. Może przyczynić się nie tylko do podniesienia kultury logicznej, ale i filozoficznej. Napisana jest językiem zrozumiałym dla specjalistów wielu dziedzin, co nie znaczy, że autorzy unikają stosowania języka symbolicznego. Dla zrozumienia większości materiału wystarczy kursoryczny wykład logiki prowadzony na wydziałach filozoficznych.

Roman Tomanek

S. Mazierski, *Prawa przyrody. Studium metodologiczne*. Lublin 1993, ss. 224, Redakcja Wydawnictw KUL

Ks. Stanisław Mazierski, profesor KUL, współtwórca i kierownik Specjalizacji Filozofii Przyrody na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej, po ponad 40 latach pracy w tej Uczelni zmarł 23.06.1993 r. nie doczekawszy ukazania się swej ostatniej pracy *Prawa przyrody*. Pracę tę, bardziej niż inne, określić można jako dzieło życia Ks. Mazierskiego. Słuszność tego określenia wynika z oczywistego faktu śmierci będącej nieodwołalnym kresem twórczości Autora. Ale istnieje i inna racja. Zajmując się profesjonalnie filozofią przyrody, nie tylko rozwijał teorię tej dziedziny filozofii (por. jego *Prolegomena do filozofii przyrody inspiracji arystotelesowsko-tomistycznej*, Lublin 1969), ale wniósł twórczy wkład w rozwiązywanie szeregu filozoficznych problemów dotyczących struktury i właściwości świata (przestrzeni, ruchu, czasu itp) i jego pochodzenia (analiza modeli kosmologicznych). W szczególności interesowały go zagadnienia przyczynowości, determinizmu i indeterminizmu w makro- i mikroświecie (por. jego *Determinizm i indeterminizm w aspekcie fizykalnym i filozoficznym*, Lublin 1961). W ścisłym związku z tą problematyką zrodziły się dociekania nad naturą praw przyrody. Rozprawy z tego okresu zaczęły ukazywać się od 1963 r. (opublikował ich ponad 10). Po przejściu na emeryturę – pamiętając o zachęcie ks. K. Kłosa (o czym pisze w *Przedmowie*, s. 12) – zebrał te artykuły w jedną całość, uzupełnił nowymi rozważaniami i w ten sposób przygotowana książka została oddana do druku pod koniec 1991 roku. *Prawa przyrody* są całościową i harmonijną syntezą badań naukowych i dociekań prowadzonych przez prof. Mazierskiego prawie przez 30 lat i w tym sensie stanowią dzieło jego życia.

Całość materiału została podzielona na 13 rozdziałów. Pracę otwiera omówienie genezy i rozwoju pojęcia praw przyczynowych i statystycznych (r. 1 i 2), następnie Autor traktuje o prawach przyrody jako uogólnieniach indukcyjnych (r. 3), analizuje od strony epistemologicznej związku przyczynowe (r. 4), a także przedstawia ogólną charakterystykę praw przyrodniczych, zwłaszcza ich aproksymatywność, schematyczność i obecne w nich elementy teoretyczne (r. 5), oraz ich stosunek do hipotez (r. 6). Rozdział 7 obejmuje analizę kryteriów uznawania twierdzeń ogólnych za prawa przyrodnicze (m.in. syntaktyczne, nomologiczne, prognostyczne, oraz konieczność praw i przynależność do systemu). O ile ta część pracy jawi się jako względnie spójna charakterystyka metodologiczno-epistemologiczna praw przyrodniczych (pojęcie, typy, uprawomocnienie), o tyle dalsze rozdziały są wyraźnie zróżnicowane. Rozdział

8 ma już charakter metaprzmiotowy, obejmuje dwie interpretacje praw (neopozytywistyczną i konwencjonalistyczną). Dalej (r. 9) Autor próbuje ukazać różnicę pomiędzy prawami fizykalnymi a biologicznymi. Z kolei, znów od strony bardziej przedmiotowej, przedstawia różne sposoby determinowania zjawisk fizycznych (r. 10) i trzy typy indeterminizmu zjawisk kwantowych (r. 11), by przejść następnie do analizy poglądów M. Bungego dotyczących klasyfikacji praw przyrodniczych (r. 12). Końcowy rozdział 13 odpowiada na pytanie, czy prawa przyrodnicze dopuszczają ingerencję czynnika transcendentnego w przyrodę.

Wskazany układ pracy, mimo swej przejrzystości, budzi pewne zastrzeżenia, poza ujęciami historycznymi (r. 1 i 2) i rozważaniami na temat możliwości zjawisk cudownych. Otóż pojmowanie praw jako uogólnień indukcyjnych zakłada uprzednie stwierdzenie faktyczności determinowania zjawisk fizycznych (r. 10) a charakterystyka związków przyczynowych pojętych jednoznacznie i deterministycznie (r. 4) niemal domaga się dopełnienia przez związki przyczynowe statystyczne (indeterministyczne) zjawisk kwantowych. Charakterystyka praw przyrodniczych podana jest dopiero w 5 rozdziale. Zmiana układu wymagałaby zapewne napisania książki od nowa. Do uwag formalnych dodać trzeba pewne nieścisłości w zapisie bibliograficznym (np. brak tłumacza przy pracach Darwina, Kemeny'ego, Kiedrowa, Nagła, Siewiercowa; artykuł Mazierskiego stanowiący tu r. 3 ukazał się w *Rocz. Filoz.* 11:1963, z. 3, 15-30, a nie 6:1958, z. 3; ten sam błąd powtórzony na s. 21).

Zgodne z podtytułem całość pracy utrzymana jest zasadniczo w płaszczyźnie metodologiczno-epistemologicznej, stąd Autor trafnie używa określeń: prawa przyrodnicze, prawa nauki (naukowe), fizyczne, empiryczne itp. Skąd w takim razie tytuł książki? Wszak sugeruje on wprost pytanie o porządek świata, o nomologiczną strukturę rzeczywistości, którą – jako założenie ontologiczne wraz z założeniem epistemologicznym o możliwości jego poznania – przyjmuje się we wszelkich sformułowaniach praw naukowych, przyrodniczych i w interpretacji takich sformułowań. Nie ulega wątpliwości, że Mazierski był świadomy różnicy pomiędzy *ordo naturae* a prawami przyrodniczymi (naukowymi), czemu dał wyraz rozważając możliwość cudu (r. 13), czy mówiąc o tomistycznym rozumieniu prawa przyrody (s. 18). Szkoda, że tego ostatniego nie rozwinął szerzej, wykorzystując choćby to, co o metafizycznej koncepcji praw przyrody pisał w swoich *Elementach kosmologii filozoficznej i przyrodniczej* (Poznań 1972, s. 382-385). Nie pozostawałoby to w opozycji do podtytułu omawianej pracy.

Prawa przyrody, niezależnie od wysuniętych wątpliwości, uważam za dzieło poznawczo nie tylko cenne. Stanowi bowiem całościowe i gruntowne przedstawienie dotychczasowej wiedzy na temat praw przyrodniczych i wielorakich ich interpretacji. Z pewnością okaże się książką użyteczną nie tylko dla profesjonalnych filozofów, ale także dla wszystkich, którzy swój pogląd na świat rozwijają i czynią bardziej racjonalnym.

Szczepan W. Ślaga